

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ім. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

УКРАЇНА- історична спадщина і суспільна свідомість ПОЛЬЩА

10

ЛЬВІВ
2017

УДК 94(477+438)

Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість /
[відп. ред. Микола Литвин]; Національна академія наук України, Інститут
українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2017. – Вип. 10. – 174 с.

Редактор
Віталія Станкевич

Коректор
Ірина Черевко

Художньо-технічний редактор
Дмитро Савінов

Упорядник науково-довідкового апарату
Оксана Рак

Оригінал-макет підготовлено
Центром дослідження українсько-польських відносин
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
79026 м. Львів, вул. Козельницька, 4 тел.: 270-14-18

Підписано до друку 24.10.2017. Формат 70x100/16.
Обл. друк. арк. 14,09. Друк офсетний

ЗМІСТ

<i>Микола ЛИТВИН</i> . Українсько-польські відносини новітньої доби: десятиріччя діяльності Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України	5
СТУДІЇ	
<i>Зіновій МАЛАНІЙ</i> . На перетині імперської ідентичності та національних покликань: узагальнений портрет габсбурзького службовця в Галичині (1848–1918)	27
<i>Олександр МАЛЕЦЬ</i> . Українсько-польські відносини в діяльності Комінтерну в 20-х рр. ХХ ст.	33
<i>Магдалена ГІБЄЦЬ</i> . Безпека на кордоні. Активність ОУН у 1930–1935 роках у світлі звітів Малопольського окружного інспекторату Прикордонної охорони	41
<i>Оксана РУДА</i> . Мовний утравізм як спроба асиміляції українського населення міжвоєнної Галичини	56
<i>Марина ЧЕБАН</i> . Українські вчені на міжнародних наукових форумах (1919–1939): організація, участь, тематика	72
<i>Ярослав КОНДРАЧ</i> . Литовсько-польсько-українська бригада: історія створення	90
<i>Andrii SLIUSARENKO</i> . Air force component of special operations forces of the US armed forces and its cooperation with the army special forces (1950s – 2001)	99
<i>Олег ПІХ</i> . Політика Республіки Польща щодо агресії Росії в Україні.	107
ІСТОРИОГРАФІЯ. БІБЛІОГРАФІЯ. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО	
<i>Nazar ZATORSKYI</i> . Deutsche Übersetzung des Sendschreibens Misaels an den Papst Sixtus IV.	115
<i>Мар'яна ВЕРХОТУРОВА</i> . Гармати та фортечні рушниці XVI–XIX ст. у колекції Музею ім. Любомирських	126
<i>Ігор ЛЮБЧИК</i> . Населення з українсько-польсько-словацького порубіжжя у предметному полі наукових дискурсів Центрально-Східної Європи (міждисциплінарний вимір).	134

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Верхотурова Мар'яна Андріївна – викладач кафедри гуманітарних наук Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, аспірант НУ «Львівська політехніка», м. Львів

Виздрик Віталій Степанович – доктор історичних наук, професор кафедри гуманітарних наук Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Гібец Магдалена – докторантка Вроцлавського університету, м. Вроцлав (Польща)

Зайцева Василина Романівна – аспірант Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

Заторський Назарій Зеновійович – докторат богослов'я Фрібрузького католицького університету, священник Німецькомовного вікаріату епархії Лозанни, Женеви та Фрібурга, м. Фрібур (Швейцарія)

Зіновій Маланій Михайлович – аспірант кафедри історії Центральної та Східної Європи Львівського університету імені Івана Франка

Кондрач Ярослав Степанович – кандидат історичних наук, молодший науковий співробітник Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

Красівський Орест Якубович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри європейської інтеграції та права Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Литвин Микола Романович – доктор історичних наук, професор, директор Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

Любчик Ігор Дмитрович – кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства і філософії Івано-Франківського національного медичного університету

Малець Олександр Омелянович – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін та фізичної культури Мукачівського державного університету

Павлів Юлія Зеновіївна – аспірант Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

Піх Олег Михайлович – кандидат історичних наук, докторант Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

Руда Оксана Василівна – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

Шлюсаренко Андрій Віталійович – кандидат історичних наук, заступник начальника з наукової роботи Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

УДК 329(477.8:438)15“192”

Олександр МАЛЕЦЬ

**УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ
КОМІНТЕРНУ В 20-Х РР. ХХ СТ.**

Комуністичний інтернаціонал відіграв велику роль у поширенні комуністичних ідей на західноукраїнських землях. Ідеї, які комуністи задекларували у 1920–1921 рр., стали поширюватися поміж галичан, що не мали бажання визнавати польських владних інституцій. Становлення Комуністичної партії Східної Галичини (КПСГ) зустріло протистояння з боку Комуністичної Робітничої Партії Польщі (КРПП) саме через “українське питання”. Протистояння між комуністами Польщі та Східної Галичини, яке супроводжувалось арештами останніх польською владою, негативно відобразилося на розвитку комуністичного руху. Це, зрештою, змусило втрутитись у ситуацію Виконком Комінтерну, роль якого в розвитку комуністичного руху на західноукраїнських землях, а також ставлення його до “українського питання” в умовах польської окупації, залишається остаточно не з’ясованими.

Вивченню діяльності комуністичних партій на території Західної України в міжвоєнний період присвятило свої дослідження багато українських і зарубіжних (зокрема польських) науковців. Серед них заслуговують на увагу праці Є. Галушка¹, О. Карпенка², С. Кульчицького³, Ю. Сливки⁴, І. Гаврилів⁵, І. Гіріка⁶. Серед польських – Я. Радзейовського⁷, Т. Бірнацека⁸, Г. Цімека⁹.

¹ Галушко Є. Нариси історії ідеологічної та організаційної діяльності КПЗУ в 1919–1928 рр. / Є. Галушко. – Львів: Видавництво Львівського університету, 1965. – 261 с.

² Карпенко О. Деякі питання історії Комуністичної партії Західної України (1924–1925 рр.) / О. Карпенко // Український історичний журнал. – 1958. – № 3. – С. 83–96.

³ Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі / С. Кульчицький. – Київ: Темпора, 2013. – Кн. 3. – 388 с.

⁴ Сливка Ю. Сторінки історії КПЗУ / Ю. Сливка. – Львів: Каменяр, 1989. – 94 с.

⁵ Гаврилів І. Західна Україна у 1921–1941 роках: нарис історії боротьби за державність: монографія / І. Гаврилів. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 472 с.

⁶ Гірик С. Західна Україна і партія боротьбистів: Ідеологічний і тактичний аспекти / С. Гірик // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років. – Київ: Інститут історії України НАНУ, 2013. – Вип. 9. – С. 234–249.

⁷ Radziejowski J. Komunistyczna partia Zachodniej Ukrainy 1919–1929. Węzłowe problemy ideologiczne / J. Radziejowski. – Kraków: Wyd-wo Literackie, 1976 – 266 s.

⁸ Biernacek T. Spór o taktykę. Komunistyczna Partia Galicji Wschodniej wobec wyborów do Sejmu i Senatu w listopadzie 1922 roku / T. Biernacek. – Zielona Góra: Wyższa Szkoła Pedagogiczna, 1985. – 135 s.

⁹ Cimek H. Poglądy Komunistycznej Partii Polski na Kwestię narodową. Sprawa rozwiązania Partii. / H. Cimek // Tragedia Komunistycznej Partii Polski / [red. naukowa: Jarema Maciszewski]. – Warszawa: Książka i Wiedza, 1989. – S. 80–81.

Мета цієї статті – дослідити ставлення Комінтерну до українсько-польських відносин у міжвоєнний період, а також його роль у розвитку комуністичного руху на західноукраїнських землях.

На тлі розколу II Інтернаціоналу, в умовах польсько-української війни 1918–1919 рр. на західноукраїнських землях оформилися перші комуністичні гуртки. Утім, вони не мали значної популярності серед місцевого населення. До прикладу, станом на початок 1919 р. у Східній Галичині діяло вісім підпільних комуністичних організацій, які об'єднували понад 180 осіб. І саме комуністичним гурткам на місцях належало виконувати різноманітну організаторську й агітаційно-пропагандистську роботу.

Перша крайова партійна конференція, що відбулася в лютому 1919 р. у Станіславі, об'єднала розрізнені комуністичні гуртки і групи та проголосила утворення КПСГ. Її делегати обрали Центральний Комітет, який очолив К. Саврич (Максимович). Партія мала велику кількість окружних та повітових комітетів, що функціонували у Львові, Дрогобичі, Бориславі, Стрию, Коломиї, Перемишлі, Тернополі та інших містах регіону.

Польська анексія Східної Галичини внесла суттєві корективи в діяльність КПСГ, адже виникло питання про координацію дій із польськими комуністами з КРПП. Окрім цього, фактично порушувалося положення статуту Комінтерну, яке передбачало існування в окремо взятому регіоні лише однієї комуністичної партії, що могла входити до його складу¹⁰. КПСГ майже відразу наштовхнулася на суперечності, які були пов'язані з відносинами з КРПП. Більшість її членів вважала за доцільне мати організаційну єдність із польськими комуністами, меншість – наполягала на самостійному статусі організації. Зрештою, у січні 1921 р. відбувся розкол у тимчасовому ЦК КПСГ. Частина комуністів відкрито виступала за злиття КПСГ із КРПП (“каерпепівці”), поміж яких були Ч. Гросерова, К. Ціховський (Ясінський), і згуртувалася навколо виконкому КПСГ. Прихильники самостійності – так звані “васильківці” – об'єдналися навколо Центрального Комітету КПСГ на чолі з Й. Кріликом (Васильковим) і С. Сенником.

Комінтерн, до якого зверталися обидві керівні групи КПСГ, а також ЦК КП(б)У і ЦК КРПП, виступив за об'єднання всіх комуністичних організацій Польщі. Певне зближення поглядів ЦК КРПП і ЦК КПСГ відбулося після проведення III конгресу Комінтерну, який відбувався 22 червня – 11 липня 1921 р. у Москві. Зокрема, 6 липня було підписано угоду, за якою КПСГ отримувала статус крайової організації КРПП. Було визначено, що політичне й організаційне керівництво нею здійснює ЦК КРПП. Із метою втілення в життя загальнопартійних рішень КПСГ мала скликати партійні конференції та обрати Центральний Комітет, а її представник мав увійти до складу делегації КРПП на конгресах Комінтерну. 20 липня 1921 р. угоду схвалив Виконком Комінтерну, а всі попередні угоди щодо КПСГ були анульовані. Чимало комуністів із Галичини вважало, що такий крок призведе до повної ліквідації КПСГ як партії¹¹.

¹⁰ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф. 121. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 5.

¹¹ Центральний державний архів громадського об'єднання України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 6. – Оп. 1. – Спр. 19. – Арк. 9.

Українські комуністи після злиття продовжували наполягати на збереженні широкої автономії, зокрема тому, що керівництво має бути обране партконференцією та мати постійний самостійний зв'язок із КРПП, всі директиви повинні надаватися галицькому ЦК, а в питаннях, що безпосередньо стосуються галицької політики, комітет повинен зберігати за собою ще тісніший контакт із польськими представниками та мати право голосу у разі неможливості реалізувати певні розпорядження в галицьких умовах¹². Попри це, на заваді повноцінного завершення об'єднання став арешт 30 жовтня 1921 р. учасників I з'їзду КПСГ.

На початку 1922 р. через відновлення діяльності організаційних центрів прихильників "злиття" та "самостійності" КПСГ було порушено і так нестійкий взаємозв'язок із комуністами з КРПП. Значною мірою це було пов'язано і з відсутністю чіткої програми з аграрного та національного питань. Окрім того, одним із аргументів опозиції всередині КПСГ до КРПП було нагадування про те, що на міжнародній арені питання Східної Галичини залишалося до кінця не з'ясованим, а отже, невизнання Галичиною польської державності в жодному разі не суперечило "вимогам тактики революційної партії"¹³.

Велику роль у спробі налагодження нового діалогу між КПСГ і КРПП відіграв Виконком Комінтерну, який діяв у Східній Галичині через Закордонне бюро допомоги КПСГ. Метою його створення було встановлення тісного зв'язку з партійними організаціями Західної України. За його участю в січні 1922 р. відбулася перша після провалу з'їзду конференція повітових організаторів, яка ухвалила розпочати роботу з відбудови партії.

Питання відносин КПСГ і КРПП розглядали й під час IV конгресу Комінтерну, який декларував необхідність єдності комуністичного руху. Зважаючи на директиви IV конгресу Комінтерну 29 грудня 1922 р., Виконком Комінтерну прийняв резолюцію про становище в КПСГ, якою в категоричній формі запропонував об'єднати обидві партії. Виконком КІ зауважував, що проблема взаємовідносин КРПП і КПСГ найкраще вирішувала липнева угода 1921 р., а тому її потрібно реалізувати остаточно. Окремо було висунено зауваження до "нетактовної" роботи КРПП на окупованих територіях Західної України. Виконком КІ також засуджував прихильників самостійності у складі КПСГ.

Резолюція ВККІ зобов'язувала КРПП скликати конференцію для злиття обох груп, яке було запропоновано здійснити не пізніше від 1 березня 1923 р. Водночас з цим комуністів, які не бажали підпорядкуватися рішенням про злиття, виключали з КРПП. Зауважимо, що цей з'їзд у подальшому позначився на організаційній будові КПСГ, яка отримала можливість розширити сферу впливу на всі західноукраїнські території. Це, зрештою, викликало занепокоєння з боку Комінтерну та КП(б)У¹⁴.

Постанова ВККІ лягла в основу всієї діяльності КПСГ і КРПП у Східній Галичині у короткостроковій перспективі. Всі парторганізації Західної України сприйняли це рішення як "єдино правильне". Закінчення "святоюфського" процесу

¹² ЦДАГО України. – Ф. 6. – Оп. 1. – Спр. 22. – Арк. 27.

¹³ Там само. – Арк. 7.

¹⁴ Постанова П'ятої Конференції Комуністичної Партії Західної України. – Львів: Видання Центрального Комітету КПЗУ. 1924. – С. 15.

та звільнення з в'язниці активних діячів КПСГ активізувало процес переговорів. Зважаючи на резолюцію ВККІ, на II з'їзді КРПП у вересні-жовтні 1923 р. було затверджено автономний статус КПСГ із правом на власне ЦК та скликання власних з'їздів і конференцій. Було надано право вирішувати організаційні та політичні питання самостійно, однак згідно з директивами ЦК КРПП. Саму ж КПСГ перейменовано в Комуністичну партію Західної України (КПЗУ).

За активної участі Комінтерну у квітні 1924 р. відбулася V конференція КПЗУ, яка проголосила своєю ціллю "переорієнтуватися відповідно до своїх організаційних завдань, головну увагу звернути на промислові осередки та міста Західної України та збільшити в самій партії кількість робітників". Після цієї конференції КПЗУ перейшла до створення партійних організацій не за місцем проживання, як було раніше, а за територіально-виробничим принципом.

На V конгресі Комінтерну (17 червня – 8 липня 1924 р.) представник КПЗУ Васильків, визначаючи тактичну лінію КПЗУ, вказував на зростання популярності комуністичних ідей у регіоні, а також, що "...єдино правильною позицією компартії на цих територіях в національному питанні є заклик до відриву цих земель від Польщі й об'єднання з Радянською Україною, з вказівкою в той же час на можливість здійснення цього перш за все шляхом соціальної революції в Польщі".

"Українському питанню" було присвячено окрему резолюцію V конгресу Комінтерну. Як ішлося в резолюції, питання було "одним з найважливіших національних питань середньої Європи, вирішення якого диктується інтересами пролетарської революції як у Польщі, в Румунії і Чехословаччині, так і у всіх прилеглих країнах. Українське питання в цих трьох країнах складає єдине українське національне питання, що вимагає спільного революційного вирішення".

Для комуністичного руху західноукраїнських земель важливим був пункт резолюції про координування дій і встановлення контакту між комуністичними організаціями Західної України, Закарпаття і Буковини. У резолюції було рекомендовано компартіям Польщі, Чехословаччини й Румунії проводити спільні дії з питань українського національного руху. Принциповим було положення резолюції про те, що за умови збереження строго централізованого керівництва з боку компартій Польщі, Чехословаччини і Румунії комуністичні організації Західної України, Закарпаття і Буковини повинні мати тісний контакт з КП(б)У.

На IV пленумі ЦК КПЗУ, який відбувся в листопаді 1924 р., було обговорено висновки V конгресу Комінтерну та ухвалено резолюцію про ставлення до становища в КРПП, співзвучну з постановою V конгресу Комінтерну з польського питання. У резолюції було засуджено "політичні помилки" старого керівництва польських комуністів, а також висловлено готовність співпрацювати та підтримувати нове керівництво КРПП.

Погіршення відносин відбулося у червні 1925 р., коли КПЗУ намагалася максимально використати назрілий конфлікт поміж КПП та Комінтерном, суть якого полягала у ставленні польської партії до комуністичних партій Німеччини, Франції та Болгарії, яке суперечило резолюціям ІК. Цей конфлікт керівництво КПЗУ використовувало для подальшого дистанціювання від польських комуністів¹⁵.

¹⁵ Radziejowski J. Komunistyczna partia Zachodniej Ukrainy 1919–1929... – S. 67.

На II з'їзді КПЗУ, що відбувся у жовтні 1925 р., було прийнято статут партії. Він визначав форми організаційної будови партії, методи її діяльності, а також норми партійного життя. З метою піднесення ролі місцевих партійних органів з'їзд ухвалив рішення про ліквідацію інституту партійних функціонерів і заміну його інструкторським апаратом Центрального Комітету, за допомогою якого мали підтримувати контроль над місцевими організаціями, проводити інформування низових партійних комітетів. До слова, за період від V конференції і до II з'їзду КПЗУ (квітень 1924 р. – жовтень 1925 р.) відбулося 11 пленумів Центрального Комітету, 37 окружних конференцій, 102 засідання Секретаріату ЦК, на яких обговорювали різні питання діяльності партії. 422 первинні організації на той час об'єднували 678 робітників і 1065 селян.

КПЗУ та КРПП й надалі перебували “у полі зору” Комінтерну. Тому не дивним було те, що подальша діяльність обох організацій і в Польщі, і на території Західної України відбувалася під знаком більшовизації партії. Зокрема, на важливості рішень V конгресу Комінтерну наголошували учасники III з'їзду КРПП, який відбувся в січні-лютому 1925 р. З'їзд прийняв резолюцію “Про більшовизацію партії”, в якій йшлося про будівництво партії, роль окремих ланок партійного апарату, вирішальне значення виробничих осередків та обов'язковість подолання всіх пережитків II Інтернаціоналу не тільки в галузі ідеологічної, але й організаційної діяльності.

Цікаво, що за таких умов неодноразово виникали дискусії щодо ймовірності автономії західноукраїнських земель. У них брали участь не лише представники КПЗУ чи КП(б)У, але й польські комуністи. Зауважимо, що не всі члени КРПП ставились негативно до такого кроку, оскільки вбачали в ньому можливість “повалення старих порядків”, що сприяло розвитку революційного руху. Проте такі позиції були розкритиковані, зокрема, й українськими комуністами, які вважали, що автономія стоятиме на заваді діяльності комуністичних партій і допоможе тогочасному владному режиму Польщі довше укріпитися при владі¹⁶.

В умовах військового перевороту, що вчинив Ю. Пілсудський, КПЗУ розкритикувала позицію КРПП. Водночас вона приймала свої резолюції, не копіюючи накази з Москви, а ретельно аналізуючи всі події, партійну ідеологію й тактику. На думку КПЗУ, з одного боку, польські комуністи вчинили правильно, оскільки закликали населення підтримати боротьбу проти уряду. З іншого боку, було допущено низку інших помилок, які, зрештою, могли призвести до втрати підтримки місцевого населення. Такі відозви не залишились без відповіді з боку польських комуністів, які вважали, що ця “помилкова та антикомуністична” позиція членів КПЗУ призведе лише до зміцнення влади Й. Пілсудського¹⁷.

Розходження в комуністичному середовищі й надалі поглиблювалися. Позицію більшості ЦК КПЗУ – “васильківців” – засудив IV з'їзд КРПП (травень – серпень 1927 р.). Їхні погляди оцінювали як націоналістичні. У лютому 1928 р. Виконком Комінтерну звернувся з відозвою “До всіх парторганізацій і до всіх членів КПЗУ”, у якій засуджував розкол, розкривав його причини й шляхи до виходу з партійної кризи.

¹⁶ ЦДАГО України. – Ф. 6. – Оп. 1. – Спр. 62. – Арк. 37.

¹⁷ Там само. – Спр. 72. – Арк. 13.

Програмні документи Виконкому Комінтерну становили основу ідейно-теоретичної роботи КПЗУ в період подолання розколу в КРПП. Вони повинні були “допомогти комуністам Західної України більш чітко орієнтуватися у становищі, що склалося в партії”. Під час обговорення документів КРПП і Виконкому Комінтерну в організаціях КПЗУ як більшість ЦК КПЗУ, так і його меншість довели конфлікт до загострення. Розкол було перенесено і на “Сельроб” – на виборах 1928 р. до польського сейму були виставлені окремі списки кандидатів. Отже, розходження між більшістю й меншістю ЦК КПЗУ вийшли за партійні межі.

Виконком Комінтерну, КПП і КП(б)У уважно стежили за ходом полеміки в КПЗУ. Зауважимо, що ще в січні 1926 р., виконуючи рішення V конгресу Комінтерну про встановлення тісних зв'язків між КП(б)У і комуністичними організаціями Західної України, ЦК КП(б)У проводив нараду представників КПЗУ й комуністичних організацій Закарпаття з метою встановлення більш тісних зв'язків між цими двома організаціями й надання допомоги закарпатській парторганізації. Про це йдеться в резолюції наради представників комуністичних організацій Закарпаття, КПЗУ й КП(б)У про зміцнення зв'язків між українськими комуністичними організаціями для спільної боротьби за “соціальне та національне визволення”¹⁸. Своєю чергою, для “піднесення політичної свідомості комуністів” Галичини ЦК КПЗУ не тільки забезпечував місцеві партійні організації потрібною кількістю агітаційних матеріалів, а й сам контролював хід їхнього вивчення.

Зрештою, де-факто, завдяки черговому втручанням Комінтерну розкол у КПЗУ було ліквідовано на III з'їзді партії, який відбувся у червні-липні 1928 р. З'їзд обговорив політичний та організаційний звіт ЦК КПЗУ, економічне й політичне становище Польщі, національне та селянське питання, доповіді про підсумки господарського й культурного будівництва в Радянській Україні, програму Комінтерну та інші питання. “III з'їзд КПЗУ цілковито, без жодних застережень, ухвалює ту політичну лінію, яку проводить на Радянській Україні авангард робітничого класу – КЦ КП(б)У”, – зазначалося в резолюції. Також було проголошено підтримку національної політики, яку проводить КП(б)У. У таких умовах КПЗУ брала на себе зобов'язання “понести правду про СРСР і УСРР, правду про ЦК КП(б)У, про цього надійного провідника соціалістичного і національно-культурного будівництва на Радянській Україні”.

Із іншого боку, Комінтерн намагався надати всебічну підтримку КРПП. На VI конгресі Комінтерну, що відбувся у серпні-вересні 1928 р., було дано позитивну оцінку діяльності польських комуністів, політична організація яких кількісно зросла і перетворилася в серйозну політичну силу в країні, особливо у промислових центрах. Водночас акцентовано увагу на небезпеці внутрішньопартійного розколу та міжфракційної боротьби, які, на думку Комінтерну, треба було припинити.

Для консолідації комуністів у Другій Речі Посполитій важливе значення мав відкритий лист Виконкому Комінтерну до всіх членів КРПП. Виконком, проаналізувавши внутріпартійне становище КРПП, закликав комуністів Польщі ліквідувати фракційність. Виконком ставив завдання зосередити увагу всієї партії на поліпшенні організаторської й масово-політичної роботи серед трудящих, поєднанні

¹⁸ Боротьба за возз'єднання Західної України з Українською РСР. 1917–1939: зб. док. і мат. – Київ, 1979. – С. 161–162.

економічної боротьби з політичною, активізації діяльності комуністів у профспілках та інших легальних організаціях. Зрештою, це лягло в основу деякого реформування КРПП, яке було ухвалене ЦК КРПП у листопаді 1928 р. Спеціальною постановою ЦК КРПП забороняли виносити на розгляд організацій без дозволу ЦК спірні питання, визначали компетенцію відділів ЦК, завдання, які мали вирішити найближчі партійні конференції.

На серпневому пленумі ЦК КПЗУ було обговорено політичну ситуацію в Польщі. Констатовано, що КПЗУ “після свого II з’їзду не залучалась до жодної з колишніх фракцій КРПП” і визнано, що в галузі середпартійній основним завданням є більшовицька консолідація партії на лінії Комінтерну. Водночас пленум вважав “одним з найважливіших завдань партії піднести активність й ініціативу окружних і повітових організацій, а також партійних осередків”. Пленум звертав увагу на зміцнення впливу партії серед населення, а також розширення мережі партійних організацій на промислових підприємствах, удосконалення стилю і методів їхньої роботи. Зазначено, що за останній рік партія зросла приблизно на 35%, поліпшився її соціальний і національний склад, пожвавилось внутріпартійне життя, активізували діяльність окружні комітети й парторганізації. Водночас вимагали подальшого поліпшення, на думку місцевих комуністів, такі питання, як підбір, виховання й висування кадрів з числа партійного активу, звітність і перевірка виконання директив партійних комітетів, поєднання легальної та нелегальної роботи, конспіративність.

В умовах пацифікації, економічної кризи та зростання авторитарних тенденцій у Другій Речі Посполитій у першій половині 1930-х рр. вплив КПЗУ на населення західноукраїнських земель був мінімальним значною мірою через сплановану політику польських комуністів, а також – процеси в радянській Україні¹⁹. Діяльність партії зводилася здебільшого до поширення комуністичної літератури, обговорення ухвал Комінтерну, постанов ЦК КП(б)У тощо. Виборче законодавство 1935 р. до польського сейму та сенату унеможливило участь у виборах окремих представників комуністичного руху, що сприяло занепаду цієї ідеології в регіоні. КПЗУ зазнала розколу, в якому підтримку радянської влади отримала меншість. Серед членів КПЗУ були різні погляди на ситуацію, що склалася. Член Політбюро ЦК КПЗУ В. Сірко вважав, що ЦК КП(б)У повинен взяти ініціативу в справі ліквідації розламу у свої руки та “вивести партію із кризи”, яку цілеспрямовано створив²⁰.

Резолюції VII конгресу Комінтерну, зокрема про тактику єдиного антифашистського, народного фронту, отримали широке обговорення серед комуністів КПЗУ та КРПП. Водночас вже тоді було зрозуміло, що надалі Комінтерн приділяв значно більше уваги проблемі поширення націонал-соціалізму, не акцентуючи особливої уваги на становищі комуністів у Другій Речі Посполитій.

Комінтерн у своїй практичній діяльності приділяв значну увагу розвиткові комуністичного руху на території Другої Речі Посполитої. Найбільше вплив Комінтерну виявився у першій половині 1920-х рр. в умовах ідеологічного конфлікту між КПСГ і КРПП. Численні політичні кризи в середовищі комуністів на тлі

¹⁹ ЦДАГО України. – Ф. 6. – Оп. 1. – Спр. 436. – Арк. 179.

²⁰ Там само. – Спр. 260. – Арк. 23.

зміцнення інших українських національно-державницьких партій зумовили те, що політичний вплив комуністів на населення почав зменшуватися. Натомість зростав тиск Комінтерну на КПЗУ, яка була змушена також вибудовувати відносини з польськими комуністами. В умовах світової економічної кризи Комінтерн намагався активізувати дії комуністів Галичини на боротьбу із “фашистською Польщею”, однак зміцнення націонал-соціалізму в Європі перенесло акценти Комінтерну на боротьбу з цим ідеологічним супротивником.

Олександр Малець. Українсько-польські відносини в діяльності Комінтерну в 20-х рр. ХХ ст.

Розглянуто роль Комінтерну в розвитку комуністичного руху на західноукраїнських землях у період існування Другої Речі Посполитої. Досліджено діяльність Комінтерну в умовах ідеологічного протистояння між КПСГ і КРПП, а також розкрито зміст суперечностей, які існували між комуністами Польщі та Східної Галичини. Особливу увагу приділено ставленню Комінтерну до “українського питання” в умовах польської окупації Західної України, а також інституційній роботі з розбудови комуністичного руху в Польщі. Досліджено роль ініціативи з об’єднання західноукраїнських земель із Радянською Україною у протистоянні комуністів КПСГ і КРПП. Зроблено висновки про те, що Виконком Комінтерну відіграв вирішальну роль у встановленні найбільш доцільної форми взаємовідносин між КПСГ і КРПП. Водночас поряд із зменшенням популярності комуністичних ідей серед населення Галичини тиск Комінтерну на українських комуністів зростав.

Ключові слова: Комінтерн, Східна Галичина, комуністичний рух, Польща.

Oleksandr Malets. Ukrainian-Polish relations in the activities of the Comintern in the 30-y are of the XX-thcentury

In this general paper the practical role of the Comintern in the development of the communist movement in the Western Ukrainian lands during the period of existence of the Second Common Polish Commonwealth is discussed. The practical activities of the Comintern in the conditions of ideological confrontation between the KPSG and the KPPP are explored, as well as the content of the contradictions that existed between the communists of Poland and Eastern Galicia. Particular attention is paid to the attitude of the Comintern to the “Ukrainian question” in the conditions of the Polish occupation of Western Ukraine, as well as institutional work on the construction of the communist movement in Poland. The role of the initiative to unite the West Ukrainian lands with Soviet Ukraine in the confrontation of the communists of KPSG and the KPPP was explored. Conclusions are drawn that the Executive Committee of the Comintern played a decisive role in establishing the most appropriate form of relationship between the KPSG and the KPPP. At the same time, along with the decline in the popularity of communist ideas among the Galician population, the Comintern’s pressure on the CPPU grew.

Key words: Comintern, Eastern Galicia, communist movement, Poland.